

HETA GYLLING

YHDENLAISTA LIBERALISMIA JA MONENLAISTA KOMMUNITARISMIA

Kun keskustelu liberalismien ansioista ja heikkouksista alkoi, kritiikin varsisainena kohteena oli Rawlsin deontologinen näkemys oikeudenmukaisuudesta, yksilöistä ja yhteiskunnasta. Siitä, millä muilla tavoin liberalismi toisaalta voidaan ja toisaalta pitäisi ymmärtää, ei yleensä puhuttu. Kritiikin kapea-alaisuus jäi useimmilta huomiotta ja liberalismien muutkin versiot tulivat siinä sivussa tuomituiksi. Yhteisöä korostavia ja sittemmin kommunitaristisiksi leimattuja oppeja oli helppo ruveta pitämään ainoana vaihtoehtona liberalismien yksilökeskeisyydelle, pysähtymättä miettimään olisiko traditiosta sittenkin löydettävissä jotain hyvää ja oikeaa. Jotain joka kenties löytyisi, jos koko opin sijasta vain Rawls asetettaisiin syrjään.

Toinen alusta pitäen liberalismia väärin värittänyt seikka johtui vallitsevasta todellisuudesta. Lockelaisesta liberalistisesta traditiosta noussut omaisuutta suojeleva ja talouden vapautta puoltava libertarismi sai monet kuvittelemaan, että liberalismien yksilökeskeisyys on aina egoistista eikä siten voi liittyä yhteen sosiaalisen vastuun ja keskinäisen huolenpidon kanssa. Yhteisökeskeisyys näytti yksilölle turvalliselta vaihtoehdolta. Vaikka useimmat ammattifilosofit siltä välttyivätkin, monet ajattelijat (tai pseudoajattelijat) alkoivat nähdä mielessään ihastuttavia ja sopuisia pikku yhteisöjä, joiden jäsenet kantavat vastuuta toisistaan ja ympäristöstään – eläen elämää joka on totta romantiikan maalaustaiteessa muttei todellisuudessa.

Liberalismin kriitikko haluaa nähdä ihmiset yhteisöidensä, kulttuurinsa ja historiansa luomuksina. Menneisyys muuttuu hyväksi ja arvokkaaksi siksi, että se on perintöämme, ei siksi että olemme sen hyväk-

si havainneet. Mikäli maailma yritetään liberalistien ta-
voin nähdä autonomisten, valintoja tekevien yksilöiden
näkökulmasta, ihmiset menettävät ominaisuutensa ja
todellisuutensa ja muuttuvat mekaanisiksi, egoistisiksi
agenteiksi. Tällöin keskustelu hyvästä, hyvästä yhteis-
kunnasta tai hyvästä elämästä menettää merkityksensä ja
jäljelle jää vain subjektiivisia valintoja ja arvostuksia.

Mutta onko tämänkaltainen kritiikki perusteltua? Vaik-
ka yksilökorostus ja universalismi ovatkin kaiken libera-
lismen peruspilareita, rawlsilainen näkemys abstraktista
valitsijasta ei ole. Kantilaisiin deontologisiin periaattei-
siin nojaava liberalismi on kaukana siitä va-
paamielisyys aatteesta, joka pe-
rustuu John Stuart Millin
opeille vapauden arvosta

ja toiminnan seurausten merkityksestä. Siinä missä
deontologinen liberalismi jättää yksilön ominaisuu-
dettomaksi valitsijaksi, milliläinen utilitaristinen libera-
lismi joutuu väistämättä huomioimaan yksilöt todellisina
ominaisuuskillisina olentoina.

Utilitarismin kaksitasoisuudesta johtuen yhteys konk-
reettiseen todellisuuteen on helpompi säilyttää. Kun au-
tonomian, vapauden ja onnellisuuden arvosta ja tavoit-
eltavuudesta on päästy yksimielisyyteen, on siirryttävä
toiselle, hyvin käytännölliselle tasolle ja pyrittävä selvitä-
mään mitkä ovat niitä konkreettisia asioita, joiden avulla
ihmiset voivat lisätä autonomiaansa, hyvinvointiaan ja
onnellisuuttaan. Vaikka vastausten löytäminen on vaike-
aa ja vaatii optimismia, yhteys todellisuuteen on olemassa.

Yksilöiden erilaisuudesta johtuen monet tekijät jotka
mahdollistavat onnellisuuden tavoittelun ja jopa sen saa-
vuttamisen vaihtelevat ihmisten kesken. Onnellisuus ei
voi olla objektiivisesti määriteltävissä oleva, yksilön ar-
voista, arvostuksista, elinympäristöstä, tiedoista ja
taidoista riippumaton kausaalisesti tuotettavissa oleva
hyödyke. Vaikka ihmisiä yhdistävätkin ihmisenä ole-
miseen liittyvät yhteiset tarpeet, vain yksilö itse voi asetella
ne oikeisiin suhteisiin ja tietää mitä muuta tilkkeeksi
tarvitaan.

Siinä missä deontologisen liberalismien agentteja voisi
pitää laillisten oikeuksiensa etsijöinä, utilitarismin
paremmuuteen uskovia liberalisteja voi pitää yksilöiden
erilaisuuden ymmärtävinä, toimintansa vapauksien ja
velvoitteiden etsijöinä. Yksilöt nähdään universaaleina
ihmisinä vain pyrkimyksessään välttää tuskaa ja ta-
voitella mielihyvää ja hyvinvointia. Onnellisuuden
tavoittelussaan yksilöitä ei voi kuoria identiteetis-
tään, sillä identiteetti on se tekijä, joka luo vält-
tämättömän yhteyden onnellisuuden elementtei-
hin.

Liberalismin ja kommunitarismin välistä kes-
kustelua ei lainkaan helpota se, että vaikka
voimmekin löysästi kutsua kommunitaristeiksi
kaikkia niitä jotka ovat valmiita asettamaan yhti-
teisen yksilön edelle, yhteisöjä on luonteeltaan
lukemattomia. Esimerkiksi brittikeskustelussa
on tullut selvästi näkyviin se, miten kommunita-
ristit voidaan luokitella jopa perinteisen vasem-
misto - oikeisto - akselin avulla. Yhteisö voidaan
nähdä suvaitsevaisena ihmisten vapaaehtoisena
yhteenliittymänä, jossa kaikkien perustarpeista
pyritään pitämään huolta tai traditionaalisenä,
jopa totalitaristisena sukulaisuuden ja uskonnon
ylistyksenä, joka ei anna yksilöille mahdollisuuksia
vaikuttaa oman elämänsä arvostuksiin. Ensin
mainitun kaltainen kommunitarismi ei välttämättä
eroa oikein ymmärretystä liberalismista ja jälkim-
mäinen puolestaan ei ole kaikkiviisaudessaan kiin-
nostunut inhimillisestä hyvästä. Keskustelussa
pitäisikin keskittyä yksilön ja yhteisön välisen suhteen
lisäksi siihen, miten vapaus, autonomia ja hyvän
elämän toteuttaminen missäkin yhteisömallissa näh-
dään.

